

DANSK KRONIK 1991-92

AF JØRN VESTERGAARD

Samfundstjeneste

Straffeloven har med lov nr. 6 af 3.1.1992 fået et særskilt kapitel om samfundstjeneste.

De nye bestemmelser tilsigter i det væsentlige alene en lovfæstelse af hidtidig praksis, og forarbejderne viser tendenser i retning af mindre tilbøjelighed til anvendelse af samfundstjeneste i stedet for fængsel. I betragtning af det temmelig beherskede antal domme er dette lidt nedslående. Efter ti års solid og velovervåget forsøgsvirksomhed ville det have været opløftende, hvis der havde været interesse for at afprøve nye kriminalpolitiske grænser, f.eks. ved at inddrage flere kriminalitetstyper og rykke størrelsen af de forskyldte straffe i vejret.

Samfundstjeneste blev indført i 1982 som forsøgsordning på grundlag af en folketingsbeslutning om anvendelse af de eksisterende regler vedrørende betinget dom med vilkår. De nye bestemmelser, der trådte i kraft den 1.4.1992, bygger på straffelovrådets betænkning nr. 1211/1990. Forsøgsordningen er omtalt i kronikken NTFK 1989.294-295.

Kærneområdet for anvendelse af samfundstjeneste skal ifølge forarbejderne fortsat være berigelseskriminalitet, og samfundstjenestedomme i stedet for forskyldte straffe på mere end 1 år skal være en relativt sjælden foreteelse. Højesteret har for nylig afvist anvendelse af samfundstjeneste i diverse sagstyper, og forarbejderne til de nye bestemmelser fastslår udtrykkeligt, at anvendelse af samfundstjeneste kun undtagelsesvis kan komme på tale i sager om vold, røveri, narkotika m.v. og kun efter en nøje individuel vurdering. Heller ikke Jehovas Vidner og andre, der af samvittighedsgrunde nægter civil værnepligt kan idømmes samfundstjeneste. Tilsvarende gælder for alkoholpåvirkede trafikanter.

Som grundbetingelse for anvendelse af samfundstjeneste kræver straffeloven nu, at tiltalte findes egnet, og at betinget dom ikke findes tilstrækkelig. Sanktionen forudsættes i princippet fortsat at være alternativ til forskyldt frihedsstraf, et princip som kun et mindretal i straffelovrådet - med tilslutning fra Socialistisk Folkeparti - foretrak at lovfæste. Et flertal i retsudvalget understregede i udvalgets betænkning, at der ikke må ske et skred i praksis, så samfundstjeneste udvikler sig til at blive en skærpende af andre betingede domme. Justitsministeriet og folketinget fulgte også på et andet punkt straffelovrådets flertal, som havde fundet det »princielt uheldigt« at lovfæste det hidtil praktiserede samtykkekrav.

Samfundstjeneste vil stadig være et særligt vilkår til betinget dom, således at der kan fastsættes straf, hvilket formodes at have betydning for domstolens villighed til at idømme samfundstjeneste. Der kan tilføjes vilkår om misbrugsbehandling/psykiatrisk behandling. Ved uligeartede kriminaliteter kan samfundstjeneste kombineres med bøde eller en kort ubetinget frihedsstraf. Ved reaktioner på vilkårsovertrædelse kan der efter rettens konkrete skøn tages hensyn til delvis opfyldelse af arbejdsforpligtelsen.

De nye regler er gennemgået af Claes Nilas, *Juristen* 1992.180-187. Se i øvrigt Rigsadvokatens meddelelse 3/1992 samt meddelelse 61/1992 fra Landsforeningen af advokater.

Medieansvar

Presseloven af 1938 er afløst af en medieansvarslov. Denne lov nr. 348 af 6.6.1991 bygger på betænkning nr. 1205/1990, som er nærmere omtalt i forrige kronik, NTFK 1991.43-44. Loven indebærer, at den særlige presseretlige ansvarsordning nu omfatter alle massemedier, ikke som

hidtil bare den trykte presse. Tilsvarende er vidnefritagelsesreglerne udvidet til at omfatte journalister ved radio, TV og andre massemedier, ligesom journalisters adgang til kildebeskyttelse er udvidet. De nye regler er gennemgået af Marianne L. Hansen og Jørgen Paulsen, *Juristen* 1991.341-348. Se i øvrigt Knud Aage Frøbert og Jørgen Paulsen, *Medieansvarsloven med kommentarer*, 1992 (240 s.), samt Jørgen Paulsen, *Pressens nye grundlov*, 1991 (124 s.). Se Journalistforbundets betænkkeligheder i *Lov & Ret* 2/1991.4-6.

Loven indebærer en lovfæstelse af det hidtidige presseetiske system for den trykte presse, en frivillig ordning, som Journalistforbundet og enkelte dagblade ikke ønskede at deltage i. Massemediernes indhold og handlemåde skal nu opfylde et lovkrav om »god presseskik«. Lovens generalklausul herom udfyldes af et sæt vejledende regler. Til afløsning af forskellige klageorganer er der oprettet et for alle medier fælles pressenævn, som kan udtrykke misbilligelse og pålægge offentliggørelse af nævnets udtalelse. Denne klageordning afskærer ikke adgangen til at benytte domstolsvejen. Klager over indholdet af reklameindslag behandles i øvrigt fortsat af et særskilt nævn.

Medieansvarsudvalgets flertal foreslog et driftsherrensvar, hvorefter der på objektivt grundlag skulle kunne pålægges *udgiveren* af et massemedie bødeansvar - enten objektivt individualansvar eller selskabsansvar, hvis der forelå særlig grove krænkelser af privatlivets fred, diskrimination eller grove ærekrænkelser, og hvis der ikke var varetaget en almeninteresse. Et mindretal fandt imidlertid grund til at frygte, at en sådan ansvarsordning ville kunne påvirke den redaktionelle frihed. Justitsministeren tilsluttede sig i sit lovforslag mindretallet, men fandt dog anledning til at erklære sig enig i, at der må ses med alvor på overtrædelser, der er bestemt af »salgsfremmende hensyn mere end af hensynet til ytrings- og informationsfriheden«. Dette hensyn skulle dog delvis være varetaget med den ordning, hvorefter udgivere umiddelbart hæfter for idømte bøder, erstatninger og sagsomkostninger. Desuden indsatte justitsministeriet i lovforslaget en særlig bestemmelse om bødeudmåling, hvorefter retten bl.a. skal lægge vægt på det pågældende massemedies udbredelse og fortjeneste ved lovovertrædelsen. Folketinget tilsluttede sig ministerens forslag.

Medieansvarsudvalgets forslag om udvidelse af kildebeskyttelsen til at omfatte medarbejdere ved de elektroniske medier er blevet gennemført. Det samme gælder udvalgets forslag om bl.a. at lade unavngivne fotografier være omfattet af kildebeskyttelse. Medarbejdere ved de elektroniske medier kan fritages for at afgive forklaring om identiteten af visse unavngivne medvirkende. Fastlæggelsen af begrænsningerne i vidnefritagelsesreglerne har dog givet anledning til meningsforskelle, se forrige kronik NTfK 1991.44. Justitsministeren og folketinget tilsluttede sig udvalgsflertallets forslag, hvorefter retten afgør spørgsmålet om vidnepligt ud fra en samlet afvejning af en række hensyn. På retsudvalgets initiativ blev reglerne præciseret, herunder med en udtrykkelig regel om, at vidnepligt kun kan pålægges med henblik på opklaring af en alvorlig lovovertrædelse, der kan medføre fængsel i 4 år eller mere. Hensynet til sagens opklaring skal klart overstige hensynet til kildebeskyttelsen. En begrænset undtagelse fra hovedreglen om kildebeskyttelse ligger i, at der i sager om offentligt ansattes brud på tavshedspligt med hensyn til oplysninger om personers privatliv eller virksomheders driftshemmeligheder som udgangspunkt kan pålægges vidnepligt. Undtagelsen omfatter ikke tilfælde, hvor forfatteren eller kilden har villet afdække forhold, hvis offentliggørelse er af samfundsmæssig betydning.

Et mindretal i medieansvarsudvalget og et mindretal i folketinget ønskede at indskrænke an-

svaret for citater til kun at gælde den interviewede person, medmindre en forfatter eller redaktør har opfordret til udtalelsen eller har indset, at den var urigtig eller krænkende for privatlivets fred. Justitsministeren og Folketingets flertal ville ikke fritage forfatteren eller redaktøren for ansvar og tiltrådte en bestemmelse, som præciserer hidtil gældende praksis, hvorefter den, der har godkendt et citat, er medansvarlig.

Børn i fængsel

Antallet af 15-17 årige i danske fængsler er på et givet tidspunkt 5-10 varetægtsfængslede og 4-5 afsonere. Behandlingen af disse unge har givet anledning til ihærdige tovrækkerier i forbindelse med ratifikationen af FN konventionen om barnets rettigheder. Et folketingsflertal uden om den borgerlige regering lagde op til en folketingsbeslutning om, at der skulle tages et midlertidigt forbehold over for bestemmelsen om, at frihedsberøvede børn principielt skal holdes adskilt fra voksne. Regeringen skulle pålægges at afgive en erklæring om at søge følgende opnået inden 2 år: *at* indskrænke brugen af frihedsberøvelse af børn til det absolutte minimum, *at* børn ikke frihedsberøves i fængsler eller arresthuse, men i sociale institutioner, hvor voksne ikke er frihedsberøvede, *og* kun at gøre undtagelse herfra, hvis barnets tarv i helt særlige tilfælde taler for, at det bør være sammen med én eller flere frihedsberøvede voksne.

Justitsministeriet gjorde gældende, at det i danske fængsler normalt vil være i den unges bedste interesse at være sammen med ældre, mere stabile indsatte, fremfor kun at være sammen med andre unge, som ofte er særdeles aktive kriminelle med en uheldig indflydelse på hinanden. Ministeriet opfattede konventionsbestemmelsens hovedregel som særligt indrettet på lande, hvor mange indsatte anbringes i samme celle. Bestemmelsens undtagelsesregel om, at anbringelse sammen med voksne kan ske, hvis det er foreneligt med barnets tarv, skulle efter regeringens opfattelse indebære, at den danske ordning opfylder konventionens krav. Det lykkedes ministeren at afværge folketingsbeslutningen ved at give løfte om forskellige foranstaltninger.

Kriminalforsorgen har den 8.10.1991 udsendt et cirkulære om behandlingen af 15-17 årige indsatte. I arresthusene må sådanne unge herefter aldrig anbringes i celle sammen med ældre indsatte, og personalet skal nøje vurdere, hvem den unge kan have fællesskab med. I efteråret 1991 blev der indrettet en særlig afdeling i Statsfængslet på Søbysøgård, hvor unge afsonere i åben anstalt samles. Disse - meget få - unge afskæres dog ikke totalt fra kontakt med ældre indsatte. Se i øvrigt Jens Brøsted, U 1991 B.49-56 og 210-215.

FN-konventionen er ratificeret den 16.1.1992.

Psykisk syge i fængsel

Kriminalforsorgens psykiatriske konsulent har opgjort, at 63 indsatte i 1990 blev diagnosticeret som psykotiske. Heraf blev halvdelen overført til psykiatrisk afdeling, og den anden halvdel blev anbragt på Anstalten ved Herstedvester. I samråd med de øvrige berørte myndigheder arbejder kriminalforsorgen på at nedbringe antallet af psykisk syge i fængsler og arresthuse.

Grønlandere i fængsel

Forfatteren Tine Bryld har udgivet bøgerne *Abel* og *De nederste i Herstedvester*, som har skabt fornyet debat om anbringelsen af grønlandske lovovertrædere på institutioner i Danmark. Se tillige *Rapport från Grönlandsseminariet 1991*, Nordiska Samarbetsrådet för Kriminologi, 1992, samt *Lov & Ret* 4/1992.17-19.

Asylsøgere i fængsel

Efter udbredt kritik vedrørende anbringelse af ikke-kriminelle frihedsberøvede asylansøgere i Københavns fængsler indrettede kriminalforsorgen i 1989 en særlig institution i Sandholmlejen. Antallet af pladser er imidlertid utilstrækkeligt. Med skrivelse af 8.7.1992 til justitsministeren har formanden for den danske afdeling af Amnesty International endnu en gang udtrykt bekymring over, at 800 asylansøgere sidste år blev frihedsberøvet med henblik på identifikation. Den gennemsnitlige frihedsberøvelse varer næsten to måneder og i de længste tilfælde op til 4-5 måneder.

Straffeloven ikke længere borgerlig

I 1930 angav titlen Borgerlig Straffelov, at retsordenen efter den datidens opfattelse kunne inddeles i en civil og en militær sfære. Straffelovrådet foreslog i betænkning 1099/1987 om strafferammer, at overgå til den mere tidssvarende og mundrette titel »straffeloven«, hvorved den militære straffelov tillige skulle få en mere naturlig placering som en særlov. Folketinget tilsluttede sig denne tanke med lov nr. 6 af 3.1.1992.

Industrispionage

Strafferammen for industrispionage er blevet fordoblet, således at den nu svarer til strafferammen for groft tyveri. Ændringen er bl.a. begrundet i lighedsbetragtninger, idet det kan bero på tilfældigheder, om tilegnelsen af informationer skal bedømmes som borttagelse af en rørlig ting eller som en fredskrænkelse. Med lov nr. 6 af 3.1.1992 er straffelovens § 263, stk. 3, og § 264, stk. 2, derfor forhøjet fra fængsel indtil 2 år til fængsel indtil 4 år. Se i øvrigt Vagn Greve om »Erhvervsspionage efter dansk strafferet« i Festskrift til Bratholm s. 51-60; samme i *Lov & Ret* 4/1992.13-14.

Insider-handel

Med vedtagelsen af industriministerens forslag til ændring af lov om Københavns Fondsbørs er forbuddet mod insider-handel udvidet betydeligt. Dette er sket med lov nr. 343 af 6.6. 1991, som tillige skulle have skabt bedre muligheder for at efterforske sager om insider-handel. Lovændringen bygger på betænkning nr. 1216/1991.

Finanstilsynet har fået hjemmel til at kræve oplysninger fra fysiske og juridiske personer samt fra offentlige myndigheder. De nye bestemmelser præciserer til dels, hvornår der er tale om intern viden, og skaber pligt til udarbejdelse af interne regler for at hindre udsivning af intern viden. Forsættlig insider-handel vil under skærpede omstændigheder kunne straffes med fængsel i indtil 4 år. Se i øvrigt Nis Jul Clausen & Peter M. Nielsen, *Insider-trading – et problem også for advokater*, *Advokaten* 1990.213 ff.; Claes Nilas, *Lov & Ret* 4/1991.21-22 samt 5/1992.24; Jørgen Boe, *Revision & Regnskabsvæsen* 5/1991.49-52; Nis Jul Clausen, *Lov & Ret* 2/1991.33-35; Mette Winther Nielsen & Erik Werlauf, *Lov & Ret* 2/1992.7-13.

Fly- og skibskapring

Straffelovens § 183 a om flykapring er udvidet til også at omfatte kapring af skibe, samtidig med at strafmaksimum er forhøjet fra 12 års fængsel til fængsel på livstid. Dette er sket med lov nr. 6 af 3.1.1992, som bygger på straffelovrådets betænkning 1099/1987 om strafferammer. Danmark har i 1988 undertegnet Den Internationale Søfarts Organisations konvention

om bekæmpelse af terrorhandlinger mod skibe og en tillægsprotokol om faste boreplatforme på kontinentalsokkelen. Lovændringen var dog ikke påkrævet for tiltrædelsen af de nævnte konventionsforpligtelser, idet sådanne handlinger i forvejen var omfattet af en lang række bestemmelser i straffeloven. Ændringen markerer, at kapring af skibe i grovhed kan sidestilles med kapring af fly.

Bombesprængning m.v.

Straffelovens § 183 om bombesprængning m.v. er blevet præciseret, således at det nu udtrykkeligt fremgår, at der i stk. 1 kræves forsæt til skade, og at der til anvendelse af stk. 2 om forhøjet strafminimum ikke kræves en indtrådt skade, men alene en overhængende fare. Ændringen skete ved lov nr. 6 af 3. 1. 1992.

Uagtsomt manddrab

Normalstrafferammen i straffelovens § 241 om uagtsomt manddrab er skærpet til foruden bøde og hæfte at omfatte fængsel indtil 4 måneder. Strafmaksimum er stadig fængsel indtil 4 år, når uagtsomt manddrab er begået under skærpene omstændigheder. Ændringen har bragt strafferammen i § 241 i overensstemmelse med den ligelydende strafferamme i § 249 om uagtsom betydelig legemsbeskadigelse. Dette skete ved lov nr. 6 af 3.1.1992.

Generhvervelse af førerret og konfiskation af motorkøretøjer

Færdselsloven har med lov nr. 278 af 8.5.1991 fået tilført to væsentlige nyskabelser. De nye lovregler er indført efter forslag i Færdselssikkerhedskommissionens betænkning nr. 1157/1988. Reglerne er gennemgået af Claes Nilas og Jørgen Paulsen i *Fuldmægtigen* 1991.101-104 og af Nilas i *Advokaten* 1992.77-81.

Alkoholpåvirkede bilister, som frakendes førerretten for 3 år eller mere (men ikke for bestandig), kan generhverve denne, hvis vedkommende i mindst halvandet år har overholdt en kontrolleret misbrugsbehandling, jfr. det nye stk. 2 i færdselslovens § 132. Ordningen gælder indtil videre i en fem-årig forsøgsperiode. I 1990 blev der i øvrigt administrativt iværksat en forsøgsordning omfattende visse domfældte med frihedsstraffe på 40 dage og derunder for spiritus- eller promillekørsel. Med henblik på at få alkoholikere i kontrolleret behandling tilbydes de udsættelse med straffuldbydelse. Efter et tilfredsstillende forløb af udsættelsesperioden kan der ske betinget benådning med vilkår om en prøvetid, betaling af en bøde samt eventuelle yderligere vilkår. Efter et og halvt års forsøgsperiode havde 1.000 domfældte fået udsættelse under ordningen. Kriminalforsorgen har januar 1992 udsendt en rapport om forsøget. Se i øvrigt Peter Garde U 1992 B.61-62.

Se i øvrigt Elsebeth Rasmussen om praksis efter færdselslovens almindelige regler om generhvervelse, meddelelse 74/1991 fra Landsforeningen af advokater.

Retspraksis vedrørende konfiskation af køretøjer efter straffelovens almindelige bestemmelser har været meget restriktiv. Med henblik på en videre anvendelse af konfiskation er der – delvis efter svensk mønster – i færdselsloven blevet indsat en ny bestemmelse, hvorefter konfiskation under visse omstændigheder kan ske ved særligt grove eller gentagne overtrædelser af færdselsloven, se § 133 a. Det er hensigten, at konfiskation navnlig skal ske i følgende tilfælde:

- grove eller gentagne tilfælde af spirituskørsel, herunder også enkeltstående tilfælde, hvor forholdene er udtryk for en særlig hensynsløs tilsidesættelse af færdselssikkerheden,

- gentagne kørsler i frakendelsestiden, og
- gentagne kørsler uden nogensinde at have erhvervet kørekort.

Folketingets retsudvalg overvejede muligheden for at indføre en spæringsordning med henblik på frakendelse af retten til at være registreret som ejer eller bruger af et motorkøretøj, men stillede spørgsmålet i bero, bl.a. fordi en personrelateret spærring ville være let at omgå, og fordi den ikke ville kunne gennemføres i tilfælde, hvor en juridisk person er registreret som køretøjets ejer eller bruger.

Praksis i sager om promille- og spirituskørsel er gennemgået af Elsebeth Rasmussen i meddelelse 116/1990 fra Landsforeningen af advokater.

Retsåndhævelsesarrest i spiritussager

Justitsministeren har med lovforslag L 100 af 6.11.1991 gjort et nyt forsøg på at få indført adgang til at varetægtsfængsle trafikanter, der i spirituspåvirket tilstand begår uagtsomt manddrab. I tillæg til kriminalitets-, indikations- og mistankekrav af velkendt art skal det efter forslaget fordres, at den forskyldte straf forventes at blive fængsel i mindst 5 måneder. Tilsvarende lovinitiativer er omtalt i tidligere kronikker, NTfK 1989.300 og 1988.56-57. Ligesom tidligere har en række høringsinstanser, herunder Dommerforeningen og rigsadvokaten, udtalt store betænkeligheder.

Bøder for hastighedsforseelser

Justitsministeren fremsatte i foråret 1991 et forslag til ændring af færdselslovens regler om fastsættelse af bøder for hastighedsforseelser. Bødeniveauet skulle generelt skærpes. Desuden skulle bøderne afspejle den risikoforøgelse, som en konkret hastighedsoverskridelse bevirker. Beregningsmæssigt skulle der tages udgangspunkt i den procentuelle overskridelse af den aktuelle hastighedsgrænse og således at bødeberegningen sker efter en progressivt stigende skala. Efter hidtidig praksis udmåles bøder takstmæssigt i forhold til det antal km, som hastighedsgrænsen overskrides med, dvs. uden en konkret vurdering af hastighedsovertrædelsens karakter, farlighed o.lign. og uafhængigt af, om overtrædelsen er sket i eller uden for tættere bebygget område. Forslaget er genfremsat med en tilføjelse om skærpelse med 50% af bøderne for visse forseelser. Det er vedtaget med ikrafttræden 1.7.1992 som lov nr. 283 af 29.4.1992.

Promillegrænsen

Tanken om at sænke færdselslovens promillegrænse fra 0,80 til 0,50 er påny kommet til debat med Kristeligt Folkepartis forslag L 114 af 19.11.1991. Færdselssikkerhedskommissionens betænkning nr. 1157/1988 oplyser, at ca. 10% af førerne i forbindelse med personskadeuheld har promiller på mellem 0,50 og 0,80. Debatten vil vise om den særlige danske alkoholkultur stadig er mere rodfæstet end hensynet til færdselssikkerheden og den nordiske retsenhed.

Foranstaltninger mod alkoholmisbrug

De samfundsmæssige omkostninger ved det danske alkoholforbrug, navnlig ved produktions- og velfærdstab, angives af sundhedsministeriet til 6 mia. kr. årligt. Andre sagkyndige anslår beløbet til snarere at være 20 mia. kr. Debatten om at formulere en alkoholpolitik på forskellige arbejdspladser har fået et særpræget islæt i kraft af flere sager om berusede sygehuslæger.

Sundhedsministeren har med L 129 af 29.11.1991 nødtvungent fremsat forslag til en lov om

foranstaltninger mod alkoholmisbrug. Dette er sket under indflydelse af en folketingsbeslutning, som et flertal uden om den borgerlige regering vedtog den 28.5.1991. Der foreslås bl.a. at oprette en alkoholfond samt at indrette kommunale forebyggelses- og bevillingsnævn. Se i øvrigt kultursociologen Torkil Thorsens doktorafhandling *100 års alkoholmisbrug: Alkoholforbrug og alkoholproblemer i Danmark*, 1990, samt Hanne Colling, *Alkohol og arbejdsliv*, Bind 2, Socialforskningsinstituttet 1989.

Tilbageholdelse af stofmisbrugere i behandling

Den borgerlige regering har »fundet det hensigtsmæssigt at udvide behandlingstilbudene til stofmisbrugere med et tilbud om kontrakt om behandling for stofmisbrug med mulighed for på behandlingsinstitutionen under visse nærmere angivne restriktive betingelser at tilbageholde stofmisbrugeren mod dennes vilje. Tilbuddet skal ses som en udvidelse af de eksisterende behandlingstilbud«. Disse bemærkninger knytter sig til socialministerens lovforslag L 169 af 18.12.1991, som hjemler tilbageholdelse i op til 2 måneder. Tilbageholdelse kan ske, når der er begrundet formodning om, at stofmisbrugeren vil afbryde den aftalte behandling, og det vil være uforvarsligt ikke at tilbageholde den pågældende.

Det fremhæves i øvrigt, at behandlingen i princippet foregår i et åbent anstaltsmiljø, hvor isolation og fiksering ikke er tilladt. Aflåsning af værelser om natten betragtes ikke som isolation. Institutionen vil kunne aflåse yderdøre om natten og i kortere perioder om dagen. Fysisk magtanvendelse kan anvendes til afværgelse af, at stofmisbrugeren udsætter sig selv eller andre for nærliggende fare for at lide skade på legeme eller helbred.

Lovforslaget er angiveligt baseret på 3-dobbelt frivillighed: For det første er det overladt til amtsrådet, om det generelt vil benytte sig af ordningen. For det andet træffer amtskommunen beslutning om indgåelse af kontrakt i det konkrete tilfælde. For det tredje er det frivilligt for stofmisbrugeren at indgå en kontrakt, og vedkommende kan angiveligt ikke miste sin adgang til at benytte de øvrige eksisterende behandlingstilbud. Herved »fastholdes frivillighedsprincippet i behandlingen af stofmisbrugere« ifølge socialministeriet, som understreger, at lovforslaget ikke indeholder hjemmel til tvangsbehandling eller tvangsansbringelse af stofmisbrugere efter svensk mønster (sic!).

Fiktionen om frivillighed strækkes dog ikke længere end, at det i lovforslaget – overmåde af-dæmpet – erkendes, at en tilbageholdelse i henhold til en indgået kontrakt vil være en frihedsberøvelse. På den baggrund indeholder forslaget anstændigvis en bestemmelse, som giver stofmisbrugeren adgang til domstolsprøvelse efter begæring i henhold til de regler i retsplejeloven, hvori grundlovens retsgarantier i forbindelse med administrativ frihedsberøvelse er udmøntet.

Det er tankevækkende, at et sådant lovforslag med bemærkninger kan rummes på knap syv tryksider uden henvisning til forarbejder. Til sammenligning kan det nævnes, at loven om frihedsberøvelse og tvang i psykiatrien bl.a. bygger på et lovudvalgs næsten syv hundrede betænkningssider. Se i øvrigt kommentarerne i *Lov & Ret* 2/1992.13-17.

Under trykningen af denne kronik er forslaget med visse ændringer vedtaget med ikrafttræden 1.7.1992 som lov nr. 349 af 14.5.1992. Socialdemokratiet har bl.a. fået indføjnet en bestemmelse om, at en stofmisbruger, der ikke opfylder betingelserne for tilbageholdelse, kan opsig kontrakten. Maksimum for den enkelte tilbageholdelse er sat ned til 14 dage, og den samlede tilbageholdelsesperiode kan ikke overstige 2 måneder inden for 6 måneder. Socialistisk Folkeparti betegnede ændringerne som figenblade og afviste ligesom Det Radikale Venstre ordningen.

Et udvalg under socialministeriet har i 1991 afgivet en rapport om metadonbehandling af stofmisbrugere.

En arbejdsgruppe under kriminalforsorgen har i 1991 afgivet en indstilling om kontrakt-fængselsafdelinger for stofmisbrugere.

Grønlandsk færdselslov

En ny færdselslov for Grønland afløser den gældende lov, som stort set har været uændret siden indførelsen i 1966, da den i det væsentlige svarede til den da gældende færdselslov i Danmark. Lov 832 af 18.12.1991 træder i kraft 1.10.1992. Der vil nu også i Grønland blive sondret mellem promille- og spirituskørsel, der hjemles betinget frakendelse, der indføres særskilt hjemmel for sanktioner over for kørsel efter førerretsfrakendelse, og der indføres adgang til vedtagelse af førerretsfrakendelse. Den danske færdselslov har været inspirationskilde, men loven er affattet efter de særlige grønlandske forhold og tiltrådt af Landstinget.

Internationale børnebortførelser

Straffeloven har fået en bestemmelse om internationale børnebortførelser, idet der med lov nr. 793 af 27.11.1990 blev foretaget en tilføjelse til § 215 om unddragelse af forældremyndighed. Et nyt stk. 2 lader strafansvaret omfatte »den, der ulovligt fører barnet ud af landet«, hvilket skal ses på baggrund af en samtidig ændring i myndighedsloven, hvorefter begge forældre nu skal give samtykke til, at et barn forlader landet, hvis der er uenighed om, hvem der skal have forældremyndigheden alene. Dermed er bortførelse af eget barn blevet strafbart også i de tilfælde, hvor bortføreren selv har del i forældremyndigheden på gerningstidspunktet. Loven om børnebortførelser indeholder desuden bestemmelser om anerkendelse af international fuldbyrdelse af forældremyndighedsafgørelser. Loven bygger på betænkning nr. 1166/1989.

Miljøbeskyttelse

En ny miljøbeskyttelseslov er trådt i kraft med lov nr. 358 af 6.6.1991, som skal styrke miljø- og naturhensynets varetagelse, videreføre decentraliseringen samt bidrage til regeringens afbureaukratiseringsplan. Maksimumstraffen for grove overtrædelser er hævet til fængsel i 2 år, hvilket bl.a. skal understrege folketingets ønske om strengere straffe. Som noget nyt er der i bestemmelsen om bødeansvar for juridiske personer – ligesom i arbejdsmiljøloven – indføjet hjemmel til at straffe ikke bare kommunale enheder, men også staten. Under behandlingen af lovforslaget aftalte miljøministeren med justitsministeren at udstede retningslinier for »en hurtigere, styrket og mere effektiv behandling af miljøstraffesager«, se nærmere retsudvalgets betænkning samt Rigsadvokatens meddelelse nr. 4/1991. Lovens materielle bestemmelser er gennemgået af Åse Lynæs, *Juristen* 1992.26-31. Se i øvrigt Orientering nr. 2/1991 fra miljøstyrelsen, *Miljøstraffesager V*, samt Orientering nr. 6/1991 om den nye lov.

Arbejdsmiljølovens straffebestemmelser

Maksimum i den forhøjede strafferamme i arbejdsmiljøloven er med lov nr. 373 af 20.5.1992 hævet til fængsel i 2 år, hvorved den nylige ændring af miljøbeskyttelsesloven følges. Med forslaget herom har Socialdemokratiet ønsket at markere utilfredshed med at bødeniveauet ikke har været føleligt, og at frihedsstraf stort set ikke har været anvendt. Den forhøjede ramme kan tages i anvendelse, hvis der er opnået eller tilsigtet en økonomisk fordel. Ligesom det for

nogle år siden blev bestemt i miljøbeskyttelsesloven, fremgår det nu udtrykkeligt af arbejdsmiljøloven, at der ved udmåling af bøde skal tages særligt hensyn til økonomisk fordel, medmindre dette samtidig sker i kraft af udbyttekonfiskation.

Den forhøjede strafferamme er mere specielt beregnet til brug i tilfælde, hvor der er voldt skade på unge eller fremkaldt fare herfor. Årligt udsættes mindst 13.000 unge for en arbejdsulykke, heraf dør 12, 140 mister en legemsdel, 160 får anmeldt symptomer på hjerneskade, 1.100 pådragør sig knoglebrud, og 2.000 får anmeldt en arbejdsbetinget lidelse.

I øvrigt pålagde oppositionspartierne med folketingsbeslutning af 8.5.1992 regeringen at tage initiativ til bl.a. at sikre, at børn og unge på arbejdsmarkedet ikke udsættes for røveri og vold. Det ønskede initiativ skal bl.a. indeholde et forbud mod, at børn og unge arbejder alene på visse arbejdspladser. I debatten er særligt tankstationer, kiosker og grillbarer blevet fremdraget, og røverier efter normal arbejdstid har været nævnt.

Dyreværn og værn mod dyr

Dyreværnslov nr. 386 af 6.6. 1991 er trådt i kraft. Forberedelsen af denne lov har beskæftiget politikere og interesseorganisationer særdeles aktivt i en årrække og har givet anledning til store meningsdivergenser om behandlingen af forskellige dyrearter.

Loven bygger på dyreværnsudvalgets betænkning nr. 1154/1988. Der nedsættes i henhold til loven et Dyreetisk Råd. Af strafferetlig interesse er det især, at en ny bestemmelse bevirker, at der nu kan pålægges juridiske personer, herunder kommunale enheder, bødeansvar i anledning af overtrædelser. Den særlige adgang til frakendelse af retten til at beskæftige sig med dyr er udvidet til foruden mishandling eller gentagen dyrplageri at omfatte grov uforsvarlig behandling af dyr. I øvrigt er ændringerne af lovens straffebestemmelser i det væsentlige af teknisk karakter. Loven indeholder en bestemmelse, som giver politiet adgang uden retskendelse til dyrehold, når sådant tilsyn anses påkrævet af hensyn til dyrenes beskyttelse. Ved mistanke om strafbart forhold må politiets indgriben derimod kun ske i henhold til retsplejelovens bestemmelser om ransagning. Loven skaber i øvrigt grundlag for tiltrædelse og gennemførelse af en række europæiske konventionsinitiativer m.v.

Værnet mod dyr er skærpet med bekendtgørelse nr. 748 af 14.11.1991, som under bøde og hæftestraf forbyder hold af særligt farlige hunde såsom pit bull terrier. Med lov nr. 355 af 14.5.1992 har politiet fået hjemmel til, at en hund, der har skambidt et menneske, kan aflives.

Livstestamenter

Læge-loven har med lov nr. 351 af 14.5.1992 fået bestemmelser om information og samtykke. Sundhedsministerens kortfattede lovforslag fulgte oplægget i bet. 1184/1989, som er omtalt i forrige kronik, NTfK 1991.40-41. Folketinget vedtog imidlertid at gøre livstestamenter juridisk bindende. Der vil blive oprettet et offentligt register over sådanne erklæringer, hvori der udtrykkes ønsker vedrørende behandlingen, hvis testator måtte komme i en tilstand, hvor selvbestemmelsesretten ikke længere kan udøves på anden måde. Se i øvrigt Det Etske Råds udtalelse af 19.6.1991 om spørgsmålet.

Genetiske test

Folketinget har med vedtagelsen den 25.4.1991 af B 8 pålagt regeringen at fremsætte lovforslag om forbud mod anvendelse af genetiske test i forbindelse med ansættelser samt i forbindelse

med tegning af pensioner og forsikringer. Det af arbejdsministeren fremsatte lovforslag L 272 af 22.4.1992 nåede ikke videre end 1. behandling.

Dommerundersøgelser

Kompetencen til at træffe beslutning om dørlukning i forbindelse med en dommerundersøgelse er med lov nr. 349 af 6.6. 1991 blevet flyttet fra justitsministeren til undersøgelsesretten selv. Denne hurtige ændring af de regler, som i 1990 blev indføjet i retsplejeloven, har sin baggrund i den såkaldte Tamil-sag. Reglerne er omtalt i forrige kronik, NTfK 1991.38. Se i øvrigt Eva Smith, *Administrativ debat* 2/1990.1-3.

Udeblivelsesdomme

Justitsministeren har med L 100 af 6.11.1991 fremsat forslag om udvidelse af adgangen til at idømme frihedsstraf ved udeblivelsesdom. En sag skal kunne fremmes til dom i tiltaltes fravær, hvis retten ikke finder hans tilstedeværelse nødvendig, og der ikke skønnes at blive spørgsmål om højere straf end fængsel i 6 måneder. Efter gældende ret er der kun umiddelbar adgang til afsigelse af udeblivelsesdom i mindre politisager. I mere alvorlige sager forudsættes det bl.a., at tiltalte har afgivet samtykke til sagens fremme i hans fravær. Efter forslaget stilles der i stedet krav om, at anklageskriftet skal være forkyndt for tiltalte personlig, og at der skal være beskikket en forsvarer. Ordningen forventes at få sit primære anvendelsesområde i færdselsager, navnlig sager om spiritus- og promillekørsel. Forslaget har sin baggrund i justitsministeriets sparekatalog fra 1988 og Dommerforeningens idéoplæg fra 1991. En undersøgelse foretaget af rigsadvokaten har vist, at 15 % af alle byretternes sager aflyses eller udsættes på grund af tiltaltes udeblivelse. Lovforslaget nåede ikke videre end 1. behandling.

Beskyttelse af vidner

Justitsministeren har med L 167 af 18.12.1991 fremsat et samlet forslag vedrørende forskellige regler i straffeloven og retsplejeloven om beskyttelse af vidner. Forslaget har bl.a. sin baggrund i ønsker om en mere effektiv bekæmpelse af »rockerkriminalitet« og anden bandekriminalitet. Politiet, anklagemyndigheden og pressen gør gældende, at forskellige rockergrupper har ansvar for betydelig og systematisk narkotikakriminalitet og for benyttelse af voldelige metoder. Justitsministeren afgav den 18.11.1991 en redegørelse til folketinget vedrørende »rockerkriminalitet«. Redegørelsen oplyser, at der findes to *chapters* af Hells Angels, som angiveligt kontrollerer de øvrige 80 rockergrupper, som har etableret sig i 39 af 54 politikredse med i alt 600 medlemmer og med tre gange så mange personer i øvrigt tilknyttet. Gruppernes virksomhed kendetegnes ved »meget professionelle foranstaltninger for at holde deres kriminelle aktiviteter skjult, samt navnlig deres åbenlyse forsøg på at true gruppemedlemmer og udenforstående til total tavshed«. Justitsministeriet har den 25.2.1992 udstedt forskrifter for et særligt efterforskningsregister vedrørende »rockere«.

Den ene del af lovforslaget, som et flertal i folketinget har modtaget positivt, skal bl.a. bevirke en skærpelse af sanktionerne over for forbrydelser mod vidner. Den anden del af forslaget, som ser ud til at have et politisk flertal imod sig, omfatter en genoptagelse af spørgsmålet om adgangen til at føre vidner anonymt.

Det foreslås, at der i straffeloven indsættes en særlig regel om strafbare handlinger udøvet over for vidner m.v. i straffesager eller civile sager. Bestemmelsen skal finde anvendelse i til-

fælde, hvor der udøves vold, ulovlig tvang eller fremsættes trusler med det formål at udøve pression over for et vidne, der skal afgive forklaring til politiet eller retten, samt i tilfælde, hvor sådanne handlinger udføres som hævn eller repressalier i anledning af en afgivet forklaring. Normalstrafferammen er hæfte eller fængsel indtil 6 år. Trusler om vold skal være strafbare i videre omfang end efter de eksisterende bestemmelser, idet den foreslåede bestemmelse kriminaliserer den, »som med trussel om vold forulemper« nogen i den angivne personkreds. Se i øvrigt U 1991.587 V, U 1991.874 V og U 1992.368 V om ubetinget frihedsstraf over for trusler mod vidner.

Anvendelse af en bestemmelse som den foreslåede må forventes at give anledning til overordentlig store bevisproblemer, og det er tvivlsomt, om den under passende hensyntagen til sædvanlige retsgarantier er egnet til at sikre retshåndhævelsen og de mennesker, der ønskes afhørt under vidnepligt. Truslerne vil formentlig ofte (typisk?) bestå i forblommede antydninger, som fungerer fuldt ud effektivt, når de kommer fra medlemmer af grupper, som let identificeres med slående argumenter. Og hvordan skal det på overbevisende måde kunne bevises, at der er tilstrækkelig objektiv og subjektiv dækning i henseende til bestemmelsens krav om, at trusler, vold eller tvang er anvendt »i anledning af« offerets eller dennes nærmestes vidnestatus. Det er der ikke givet anvisninger på i justitsministeriets bemærkninger til lovforslaget, som da heller ikke stammer fra straffelovråd eller andet sagkyndigt udvalg. Det er betænkeligt, at politikerne således ikke kan søge vejledning i grundige lovforberedelser, men må henholde sig til materiale, som let præges af tilfældige stemninger i den offentlige opinion, og som ikke med sikkerhed kan betragtes som velovervejede og afbalancerede i retspolitisk og retsteknisk henseende.

Under trykningen af denne kronik har folketingsretsdetachementet vedtaget denne del af forslaget, således at straffeloven tilføjes en ny § 123. Ændringen trådte i kraft med bekendtgørelsen af lov nr. 282 den 29.4.1992. Østre landsret henstillede forgæves i et høringssvar at få præciseret, hvilke lovovertrædelser, bestemmelsen sigter til.

Forslaget om adgang til at føre vidner anonymt bygger på de principper, som et flertal i strafferetsplejeudvalget foreslog i betænkning 1056/1985. Retten skal efter en konkret vurdering af sagens omstændigheder kunne bestemme, at et »tilfældigt« vidnes navn, stilling og bopæl hemmeligholdes for den tiltalte, hvis hemmeligholdelsen er af afgørende betydning for vidnet og uden betydning for tiltaltens forsvar. Retten skal yderligere kunne bestemme, at tiltalte skal forlade retssalen under vidnets forklaring, hvis det formodes, at vidnet (ikke tiltalte, som der fejlagtigt står i justitsministeriets bemærkninger til lovforslaget) eller vidnets nærmeste ellers vil blive udsat for alvorlig fare. Retsteknisk har det aktuelle lovforslag en lidt anden udformning end det forslag, som den daværende justitsminister fremsatte i 1986, se herom kronikken i NTFK 1986.69.

Den europæiske torturkomité på besøg i danske fængsler

Den europæiske komite vedrørende forebyggelse af tortur og umenneskelig og nedværdigende behandling eller straf foretog i december 1990 inspektion af en række af kriminalforsorgens institutioner og på enkelte politistationer. Efter anmodning fra de danske myndigheder offentliggjordes komiteens fortrolige rapport af 18.7.1991 umiddelbart. Der er ikke fundet tegn på tortur! Tværtimod har komiteen på mange måder fået et positivt indtryk af forholdene. Komiteen har dog i den meget omfattende rapport fremsat en række anbefalinger og kommentarer og anmodet om yderligere information.

Komiteen finder bl.a., at isolation under visse omstændigheder kan betragtes som umenneskelig og nedværdigende behandling. Strafferetsplejeudvalget har i øvrigt i betænkning nr. 1219/1991 om isolationsfængsling i andre europæiske lande bedømt de danske betingelser for iværksættelse af isolation som værende blandt de strengeste i Europa. Antallet af isolationsfængslede er i løbet af de seneste ti år halveret. Kriminalforsorgen mener bl.a. på den baggrund, at den danske retstilstand er i overensstemmelse med Torturkomiteens anbefaling.

Torturkomiteen anbefaler, at brug af sikringscelle, specielt i forbindelse med fastspænding, bør begrænses mest muligt. Kriminalforsorgen har pr. 1.5.1991 iværksat en ordning med fast vagt ved fiksering af indsatte. Se i øvrigt Folketingets ombudsmands beretning 1990.101-109 om tilkaldelse af læge ved sikringscelleanbringelse.

Desuden anbefaler komiteen, at brug af sikringsmidler over for psykisk syge indsatte på Anstalten ved Herstedvester bør foregå på lægeligt ansvar. Kriminalforsorgen finder imidlertid, at ansvaret fortsat bør være placeret hos inspektionen, idet man eller vil komme i konflikt med de etiske regler for lægers virksomhed. Det lægelige personale har dog ansvar for den lægelige behandling.

I overensstemmelse med torturkonventionen har de danske myndigheder i januar 1992 afleveret en foreløbig rapport til komiteen, som tillige skal have en endelig rapport senest 1 år efter inspektionsrapporten.

Torturkomiteens inspektion var et såkaldt »periodisk besøg« efter lodtrækning mellem landene og har ikke sammenhæng med de forhold i Københavns fængsler, som for tiden er undergivet en dommerundersøgelse.

Dommerundersøgelsen af behandlingen af flygtninge i Københavns fængsler

Efter at to mandlige sygeplejersker i en artikel i Amnesty Nyt i 1988 skarpt kritiserede behandlingen af asylansøgere i Vestre fængsel i København blev der iværksat en dommerundersøgelse af forholdene. I februar 1992 blev der afgivet delberetning på 223 sider om behandlingen af to afrikanske statsborgere. Undersøgelsesdommeren har ikke fundet grundlag for strafansvar over for politifolk eller fængselsbetjente, men har fundet grundlag for disciplinære reaktioner, om end ikke af mest alvorlige slags. Rapporten har mange kritiske bemærkninger, især om modtagelsesproceduren, herunder fraværet af tolk, og om håndteringen af krisesituationer, herunder manglende retningslinier for anvendelse af magt og sikringsmidler. Dommeren tvivler ikke på, at hændelsesforløbet har medført betydelig fysisk og psykisk lidelse for den ene af de frihedsberøvede, men har dog ikke fundet grundlag for at betegne forholdene som tortur eller umenneskelig behandling. Se i øvrigt Annette Esdorf, *Nyt fra Kriminalforsorgen*, juni 1992 s. 6-7, samt den omfattende dækning i en række numre af tidsskriftet *Sygeplejersken*.

Inkorporering af Den Europæiske Menneskerettighedskonvention

Et af justitsministeriet nedsat udvalg har afgivet betænkning nr. 1220/1991, hvori udvalget anbefaler inkorporering af Den Europæiske Menneskerettighedskonvention i dansk ret. Udvalget understreger, at det bør være lovgivningsmagten, som har hovedansvar for opfyldelsen af konventionsforpligtelser, således at der stadig skal være en formodning om, at retstilstanden er i overensstemmelse hermed. Tre højesteretsafgørelser har i øvrigt klarlagt, at der består en pligt for danske domstole til at lægge konventionsreglerne til grund ved fortolkningen af dansk ret, jfr. U 1989.928 H, U 1990.13 H og U 1990.181 H. Rigsadvokatens høringssvar skiller sig ud

som det eneste, der skarpt tager afstand fra, at Danmark som en af de sidste europæiske stater inkorporer konventionen. Se i øvrigt Lars Adam Rehof, *Lov & Ret* 2/1991.8-12; samme U 1992 B.73-88 om udviklingen i den internationale menneskerettighedsbeskyttelse; Lars Adam Rehof og Tyge Trier; *Menneskeret*, 1990 (688 s.); Lars Adam Rehof, *Lov & Ret* 2/1991.8-12; Karsten Hagel-Sørensen, *Lov & Ret* 3/1991.31-33, Ulf Østergaard-Nielsen, U 1992 B.58-60. Eva Smith hævdede som referent ved juristmødet i Reykjavik 1990, at Menneskerettighedsdomstolen er gået for vidt i sin dynamiske fortolkning og kun bør afsige dom for overtrædelse af helt basale rettigheder og derudover alene anvende henstillinger til staterne. Se også kronikke i NTFK 1989.306-307.

Under trykningen af denne kronik er lovforslaget vedtaget som lov nr. 285 af 29.4.1992.

Euro-politi

Regeringskonferencen i Maastrich december 1991 om Den politiske Union har sat fart i udbygningen og intensiveringen af det politi- og sikkerhedsmæssige samarbejde i EF, således som det bl.a. var forudsat i TREVI-ministrenes Programme of Action, der blev vedtaget ved Dublinmødet i 1990. Schengen-samarbejdet øver en betydelig indflydelse på overvejelserne om udmøntningen af den nu traktatfæstede, såkaldte Søjle 3 om retligt samarbejde, som formelt er et samarbejde mellem staterne, ikke et egentligt EF-anliggende. Justitsministeriet har udarbejdet et notat af 25.9.1991 om disse spørgsmål. Der afholdes folkeafstemning i juni 1992 om Danmarks tiltrædelse af unionstraktaten.

Konsekvenserne af at gennemføre »den fri personbevægelighed« over EFs indre grænser er usikre med hensyn til kontrol ved den dansk-tyske grænse. Der skal foretages effektiv personkontrol ved EFs ydre grænser efter fælles retningslinier, svarende til ordningen i Den nordiske Paskontroloverenskomst, som i øvrigt skal bestå.

Enhver personkontrol ved de indre grænser skal efter EF-kommissionens opfattelse ophøre, men bl.a. Danmark vil opretholde en kontrol af tredielandsstatsborgere. Den planlagte aftrapning af de danske afgifter indtil 1997 forudsætter, at der i det mindste frem til dette tidspunkt vil være behov for toldkontrol af fortrinsvis egne borgere ved grænsen.

Der arbejdes med etableringen af et fælles politi- og immigrationsinformationssystem (EIS) og med etableringen af en fælles narkotikaefterretningsenhed (EDIU) uden eksekutive beføjelser.

Tyskland ønsker at oprette et europæisk FBI. Forslaget er dog ikke godkendt, og der er fra dansk side taget forbehold overfor bl.a. et forslag om at give et sådant Europol eksekutive beføjelser i medlemslandene. Ordenspolitiet organisation, Dansk Politiforbund, har store betænkeligheder ved udviklingen, mens Dansk Kriminalpolitiforening tilsyneladende er mere forventningsfuld.

Der skal udarbejdes regler om politifolks adgang til under visse betingelser at foretage forfølgelse, »hot pursuit«, af kriminelle ind på en anden stats territorium. Fra dansk side har man taget et principielt forbehold.

Narkotikapolitikken skal samordnes i højere grad, bl.a. i samarbejde med Den Europæiske Komite for Narkotikabekæmpelse, CELAD.

Der er i øvrigt dannet et Dansk Selskab for International Strafferet og EF-ret, som på sit første møde drøftede EFs adgang til at pålægge medlemslandene strafferetlige pligter. Se i øvrigt Fremskridtpartiets beslutningsforslag E 22 om harmonisering af strafferammer for narkotikaovertrædelser, en tanke som ikke vandt genklang i justitsministeriet eller folketinget.

De retlige konsekvenser af EF-unionen er tema for *Juristen* 5/1992, der bl.a. indeholder en artikel af Vagn Greve om strafferet og politi.

Politiet 1938-1947

Politiets bekæmpelse af spionage, sabotage og nedbrydende virksomhed er behandlet i en doktordisputats af historikeren Henrik Stevnsborg, der betegner samarbejdspolitikken som et værn mod tysk indflydelse. Han fik anerkendelse fra de officielle opponenter, men drøje hug fra bl.a. en række gamle modstandsfolk, som anklager ham for at hvidvaske et korps, der efter deres opfattelse for nidkært og for længe indlod sig på samarbejde med besættelsesmagten. Stevnsborg har resumeret sin opfattelse i *Lov & Ret* 1992/3.29-32.

Pedal Ove

Den særlige klageret har den 29.12.1991 afsagt en usædvanlig kendelse om genoptagelse af en drabssag, som efter fuldbyrdelsen af en straffedom på 12 års fængsel måtte gå om ved et nyt nævningeting. Retsformanden i klageretten fandt det ikke tilstrækkelig sandsynliggjort, at den domfældte, der er blevet kendt som Pedal Ove, havde kunnet nå at kvæle sin hustru og skjule sporene inden sin anholdelse. Et nyt nævningeting har i foråret 1992 frifundet Pedal Ove.

Forud for genoptagelsessagen blev der bragt to TV udsendelser om sagen. Udsendelserne »Dømt for mord« og »Politiets blinde øje« har givet anledning til heftig debat om politiets efterforskningsmetoder såvel som om journalistisk etik. Danmarks Radios dokumentargruppe har bl.a. bidraget med rapporterne *Svar på tiltale* og *Når politiet undersøger politiet*. En person, der i TV blev omtalt som intim bekendt af både den dræbte og en anden kvinde, som var også død på mystisk vis, har anlagt injuriersag mod journalisterne, som omvendt anklager rigsadvokaten for mod bedre vidende at føre mistænkeliggørelseskampagne mod den kritiske presse. Se i øvrigt Rigsadvokatens meddelelse nr. 5/1992 om forsvareres adgang til politirapporter, herunder de såkaldte 0-rapporter, som af politiet ikke skønnes at have betydning for opklaringsgen.

Justitsministeriet og Tamil-sagen

Undersøgelsesretten i den såkaldte Tamil-sag om ansvaret for justitsministeriets »nedprioritering« af tamilske flygtninges sager om familiesammenføring ventes at afgive rapport medio 1992. I ventetiden er der stor usikkerhed omkring statsministerens og flere justitsministres stilling. Sagens hidtidige forløb er gennemgået af Carsten Henriksen i *Retfærd* nr. 55/1992.49-68 samt mere omfattende i Retsvidenskabeligt Institut B's Studieret nr. 33 og 41. Tidligere justitsminister Erik Ninn Hansen har omtalt sagen i erindringsbogen *Ret færd - mellem jura og politik*, 1990.

Tamil-sagen har stillet justitsministeriet i et overordentligt ugunstigt lys. Sideløbende har Folketingets ombudsmand givet justitsministeriet en næse af historiske dimensioner for udlægningen af retstilstanden i forbindelse med udvisning af personer, som har fået afslag på ansøgning om flygtningestatus. Tilblivelsen af et notat om spørgsmålet har vakt undren, idet et notat fra ministeriets lovafdeling blev lagt i skuffen til fordel for et nyt notat med en anden konklusion. Folketingets ombudsmand har i en meget skarp »retsbelæring« af 25.2.1992 udtalt beklagelse over, at ministeriet »dels har anvendt uklare citeringsmåder, dels har undladt at inddrage relevante forarbejder ... og herved er nået til et urigtigt resultat«. Justitsministeren

har klogeligt taget kritikken til efterretning, men ministeriet har taget til genmæle ved at betegne ombudsmandens bedømmelse som udtryk for »faglig uenighed«. Dagbladet Politiken taler på lederplads om tilsidesættelse af demokratiske spilleregler og undergravelse af tilliden til hele systemet. Fra politisk side er der fremsat ønsker om oprettelsen af et uafhængigt lovråd som modvægt til ministeriets lovfadning. Lektor Lars Adam Rehof og professor Preben Stuer Lauridsen har foreslået en fundamental rekonstruering af opgavefordelingen. F.eks. således at administrationen af politiets og domstolenes virksomhed flyttes fra justitsministeriets regi, se deres notat af 20.4.1992 til folketingets retsudvalg.

I foråret 1992 er justitsministeriets omdømme blevet yderligere belastet med rigsrevisionens konstatering af, at omkring fem hundrede millioner kr. er blevet opkrævet som gebyrer uden klar lovhjemmel, uanset at indtægterne har oversteget de faktiske udgifter ved administrationen på de pågældende områder. Grundloven kræver, at opkrævelse af skat har hjemmel i lov. Som begrundelse for gebyrernes størrelse har rigspolitiet henvist til, at indtægter fra pas finansierer politiets generelle indsats ved grænsekontrollen, og at indtægter fra kørekort og nummerplader finansierer en væsentlig del af færdselspolitiets virke. Reelt er politiet ved at forhøje gebyrerne blevet friholdt fra besparelser i den offentlige administration, hvilket har fået pressen til at bruge udtryk som »rigspolitiets pengemaskine«. Gebyrerne blev i hast lovliggjort ved lov nr. 386 af 20.5.1992, som ikke levede politikerne store muligheder for en differentieret gebyrpolitik med sondring mellem præventive gebyrer, omkostningsbestemte gebyrer og indtægtsdækket virksomhed.

Danmarks Jurist- og Økonom Forbund har haft gevaldig svært ved at finde en balance i spørgsmålet om embedsmandsetik, som er blevet stærkt accentueret i Tamilsagens kølvand. Efter medlemspres har DJØF indvilget i at nedsætte en arbejdsgruppe for at få kulegravet spørgsmålet om loyalitetspligtens grænser. Se i øvrigt Lars Adam Rehof, *Lov & Ret* 2/1992.26-30 samt Jørgen Grønnegård Christensen, *Lov & Ret* 2/1992.9-12.

Med L 163 af 18.12.1991 har Socialistisk Folkeparti stillet lovforslag om lovfæstelse i tjenestemandens loven af en pligt til undladelse af at efterkomme åbenbart retsstridige tjenesteforskrifter. Med B. 49 af 28.1.1992 har samme parti stillet forslag til folketingsbeslutning om nedsættelse af et uafhængigt lovvurderingsråd.

Magt, etik og demokrati i kriminalforsorgen

Fængselsinspektør Hans Jørgen Engbos artikel i NTfK 1991.125-136 har oprørt organisationsfolk blandt hans kolleger, som har taget skarpt afstand fra hans kritik af forskellige restriktioner i de indsattes livsvilkår. Engbo har kommenteret kritikken i *Fængselsfunktionæren* februar 1992.

Blekingegade-sagen

Behandlingen af den store røverisag mod en gruppe ekstremistiske aktivister er afsluttet, se dommen i U 1992.94 H. Forskellige juridiske aspekter af sagen er behandlet af Eva Smith, *Lov & Ret* 1/1991 (båndoptagelse af retsbelæring, se tillige kendelsen i U 1991.180 H); Thomas Rørdam, *Lov & Ret* 1/1992.14-17 (strafferammer); Niels Johan Petersen, U 1991 B. 456-458 (tiltaltes ret til tavshed, hertil Jørgen Schouby, U 1991 B.140-141); Jørn Vestergaard, *Kriminalistisk Instituts Årbog* 1990.115-133 (terrorismeparagraffen) og *Juristen* 1991.103-120 (tilbage-træden fra forsøg, dobbelt strafbarhed, nævningsespørgsmål).

En ny professor i strafferet ønsker en ny straffelov

Vagn Greve har overtaget professoratet i strafferet ved Københavns Universitet efter Knud Waaben, som fyldte 70 år og gik på pension i juni 1991. Greve betegner straffeloven som forældet og foreslår en gennemgribende revision som i andre nordiske lande. Vi ved ikke, hvorfor vi straffer, siger Greve. Han udtaler i øvrigt, at bestemmelsen om forhånelse af mindretal skulle være stridende mod den grundlovssikrede ytringsfrihed. Der skulle også være et uforklarligt svælg mellem straffene for vold og berigelse. Og selv om man vil modarbejde stofmisbrug, behøver man ikke kriminalisere det med strenge straffe. Vi er jo ikke alle blevet alkoholikere eller storrygere, fordi man lovligt kan købe alkohol og tobak, udtaler Greve til dagbladet Politiken. Se i øvrigt hans artikel »Er tiden moden til en ny straffelov« *Juristen* 1984.271-281. Greves tiltrædelsesforelæsning foreligger som særtryk.

Diverse

Behovet for en ny grundlov debatteres, jfr. Niels Helveg Petersen (red.). *På sporet af den nye grundlov*, 1991. Lars Nordskov Nielsen ønsker bl.a. en stærkere forfatningsmæssig betoning af menneskerettigheder samt begrænsning af adgangen til varetægtsfængsling og isolationsfængsling.

Diverse sager om, hvorvidt man må betegne Den danske forening og dens medlemmer som mere eller mindre racistisk, har fået varierende udfald.

Ekstra Bladet har i samarbejde med en afhoppet sovjetisk agent indledt en massiv mistænkeliggørelses- og bagvaskelseskampagne mod et antal kendte pressefolk og politikere, som på grund af deres kontakt med sovjetiske diplomater og KGB-folk beskyldes for agent- og spionvirksomhed. En journalist og nedrustningssagkyndig ved dagbladet Information har anlagt injuriersag. Politikerne diskuterer rækkevidden af straffelovens spionagebestemmelser.

En chefredaktør ved Ekstra Bladets har anlagt injuriersag mod en journalist ved Information i utilfredshed med at få sin redaktionelle virksomhed kendetegnet med henvisning til et grytende, firbenet væsen fra dyrenes verden.

En række politiske partiers ungdomsorganisationer og paraplyorganisationen Dansk Ungdoms Fællesråd har modtaget for store offentlige tilskud ved at afgive stærkt oppustede oplysninger om antallet af medlemmer. Rigsrevisionen har kritiseret Dansk Ungdoms Fællesråd for manglende omhu i forbindelse med administration og revision. Kulturministeren har anmodet om politimæssig efterforskning.

Der er rejst tiltale mod reder, direktør og kaptajn i sagen om den tragiske storbrand på Scandinavian Star.

På baggrund af en række overbelåningsager i diverse realkreditinstitutter har Finanstilsynet anmodet anklagemyndigheden om tiltalerejsning. Se i øvrigt U 1992.347 Ø.

Revisorbranchen har været stærkt i søgelyset i forbindelse med en række større skandaler, herunder foruden den netop nævnte nogle større konkurssager, f.eks. vedrørende Landsforeningen Ungbo samt Nordisk Fjer. I sidstnævnte sag forbereder Bagmandspolitiet tiltalen, som kan komme til at omfatte såvel revisorer som bestyrelsesmedlemmer. Årsregnskabsloven er strammet op med lov nr. 345 af 6.6.1991, som bl.a. ved revisorskift pålægger såvel den afgående som den tiltrædende revisor pligter med hensyn til oplysning om årsagen til fratrædelsen.

En tidligere vicepolitidirektør er ved Københavns byret blevet idømt torterstatning for en udtalelse i det lokale politiklagenævnet om, at en journalist var kendt af politiet som tidligere

BZer, og at vedkommende »forlængst havde fortjent« de slag, som han fik af politiet, da han dækkede en konfrontation mellem politi og BZere.

En ung mand er blevet varigt hjerneskadet efter en anholdelse nytårsaften, hvilket har givet anledning til påstande om politivold og fornyet utilfredshed med politiets undersøgelser af klager over politiet. Om bedre kontrol med politiet se Per Walsøe og Jørn Vestergaard, *Advokaten* 9/1990.196-199.

Incestdebatten bølger heftigt. Beth Grothe Nielsen har udgivet bogen *Seksuelle overgreb mod børn i familien*, 1992 (321 s.). Samme forfatter og kriminologen Berl Kutchinsky har udtrykt divergerende opfattelser i tidsskriftet *Nordisk Sexologi*. To familier har fået erstatning fra det offentlige efter at have været udsat for anklager om incest over for evnesvage børn, som ifølge institutionspersonale skulle have angivet forældrene ved hjælp af såkaldte staveplader. På en sådan havde en multihandicappet pige med ført hånd skrevet, at hun ønskede »gynækologisk undersøgelse«. Stavepladesagen har haft mange politimæssige og forvaltningsmæssige facetter i øvrigt.

Til gensidig glæde for velbeslæde bilejere og statskassen er der givet grønt lys for en særlig slags staveplader, de såkaldte ønskenummerplader.

Højesteret har med afgørelsen U 1991.700 H afvist den opfattelse, at udlændingeloven indeholder hjemmel til at pålægge selskabsansvar uafhængigt af eventuelle fejl og forsømmelser i tilfælde, hvor flyselskaber bringer asylansøgere uden gyldige rejsedokumenter her til landet. Afgørelsen er kommenteret af højesteretsdommer Torben Melchior i U 1992 B.37-42. Se tillige Jørn Vestergaard, *Kriminalistisk Instituts Årbog* 1990.101-144.

Nævningssystemet har igen været til debat. Det var nødvendigt at tage forbehold ved undertegnelsen af FNs børnekonvention, som kræver to-instans behandling af skyldsspørgsmålet i straffesager, hvilket ikke er muligt under den gældende ordning. Den nyere litteratur omfatter bl.a. Preben Wilhjelm, *Vor retskulturelle arv – og hvordan vi forvalter den*, 1990 (117 s.), samme U 1990 B.121-130, Henning Krog, U 1988 B.353-359; Peter Rørdam, *Juristen* 1991.107-113 (om dobbeltgarantien); Eva Smith, U 1989 B.113-120; W.E. von Eyben, U 1991 B.313-318; Jørn Vestergaard, *Lov & Ret* 1/1992.7-12, Søren Søltøft Madsen, *Lov & Ret* 2/1992.23-24.

Sociologisk Institut ved Københavns Universitet er nu under reorganisering med professor Torben Agersnap som formand for styringsgruppen.

Anklagemyndighedens årsberetning 1990 indeholder en artikel om angivelig forværring af voldskriminaliteten. Forbehold over for sådanne opfattelser udtrykkes af Berl Kutchinsky, *Kriminalistisk Instituts årbog* 1990 s. 25-43.

Der er indgået overenskomst mellem den offentlige sygesikring og Dansk Psykolog Forening om indførelse af tilskud til psykologisk behandling til volds ofre og andre særligt udsatte grupper, se sundhedsministeriets bekendtgørelse nr. 562 af 23.6.1992.

Og i øvrigt ikke ét ord om EM i fodbold!

Aktuelle initiativer i øvrigt

En række lovbetænkninger har for nylig givet eller forventes snarligt at give anledning til lovinitiativer, som vil blive omtalt i næste kronik. Det drejer sig bl.a. om bet. nr. 1194/1990 om anklagemyndighedens struktur og lov nr. 385 af 20.5.1992, bet. nr. 1212/1990 om tvangsfjernelse af børn og unge og L 214 vedtaget den 19.6.1992, retsplejerådets bet. nr. 1222/1991 om 3. instansbevillinger og lovforslag L 215 af 31.1.1992, samt strafferetsplejeudvalgets bet. nr. 1223/1991 om beslaglæggelse under efterforskning.

Jørn Vestergaard, Kriminalistisk Institut